

Телеология и пределы славянской компаративистики

Томаш Гланц

После второй мировой войны формируются две авторитарные концепции литературоведческой, но по сути дела и более общей, культурологической славянской компаративистики. Одну из них можно назвать аффирмативной и ее создателем стал Роман Якобсон в своих работах о сравнительном изучении славянских литератур 1953 - 1954 г. В них он предложил целостную картину единой славянской словесности, настаивая на научной основе такой конструкции, предвосхищая, с одной стороны, некоторые свои более поздние статьи (главным образом работу "Поэзия грамматики и грамматика поэзии") и продолжая, с другой стороны, идеологическую аргументацию, которая нашла самое острое выражение в его монографии "Мудрость древних чехов" (1943) и корни которой уходят в довоенный период его научного творчества.

Более поздним и в основном имплицитным оппонентом Якобсона стал Дмитро Чижевский, автор критической концепции славянской компаративистики, которую он сформулировал в своей сопоставительной истории славянских литератур, опубликованной в двух томах в 1968 г. Чижевский не только формулирует интеллектуальные и исторические претензии к модели славянской литературы как континуального целого, но предлагает также альтернативный взгляд на основной вопрос славянской филологии, показывая истоки романтического оптимизма по поводу концепта славянской взаимности.

Доклад анализирует позиции двух влиятельных ученых с точки зрения инструментализации славянской идеологии и ее применения к изучению европейской культуры.

Телеология и пределы на славянската компаративистика

След Втората световна война възникват две влиятелни литературоведски, а по същество по-широки, культурологични, концепции в славянската компаративистика. Едната можем да наречем афирмативна, а нейн създател е Роман Якобсон в трудовете си по сравнително изучаване на славянските литератури от 1953-1954 г. В тях той предлага цялостна картина на една единна славянска словесност, настоявайки на научната обоснованост на такава една конструкция, вървейки към, от една страна, някои свои късни статии (най-вече "Поезията на граматиката и граматиката на поезията") и продължавайки, от друга, идеологическата аргументация, намерила най-остър израз в монографията "Мъдростта на старите чехи" (1943) и кореняща се в предвоенните му трудове.

От по-късно време и предимно имплицитен опонент на Якобсон става Дмитро Чижевски, автор на критическата концепция за славянска компаративистика, която той формулира в съпоставителната си история на славянските литератури, публикувана в два тома през 1968 г. Чижевски не само формулира интелектуални и историографски възражения срещу моделирането на славянската литература като непрекъснато цяло, но и предлага алтернативен поглед към основния въпрос на славянската филология, показвайки романтичния оптимизъм в основата на концепта славянска взаимност.

Докладът анализира позициите на двамата влиятелни учени с поглед към инструментализацията на славянската идеология и към прилагането ѝ в изучаването на европейската култура.

Teleology and limits of the Slavonic comparative studies

After the Second World War, two authoritative projects of Slavonic comparative literary studies took shape, both having, in fact, a broader, culturological scope. The first of them

could be called affirmative, and its creator was Roman Jakobson in his works on the comparative study of Slavonic literatures from 1953-1954. There he offered a general plan of an integral Slavonic literature, insisting on the scholarly or scientific soundness of this construction, and thus forerunning some of his later works (mainly his “Poetry of grammar and grammar of poetry”), on the one hand, and perpetuating the ideological argument which had found its most acute expression in his monograph “The wisdom of the old Czechs” (1943) and which was rooted in his pre-war works, on the other.

A later and (mostly) a silent opponent of Jakobson became Dmytro Čiževskij, the author of the critical project of Slavonic comparative studies, one which he formulated in his two-volume comparative (juxtapositive?) history of Slavonic literatures (1968). Čiževskij not only raised intellectual and historiographical objections to the model of Slavonic literatures as an integral whole but also launched an alternative view on the basic question of Slavonic philology, showing Romanticist optimism at the outset of the concept of Slavonic mutuality.

The paper analyses the standpoints of the two influential scholars in a perspective that examines the instrumentalisation of Slavonic ideology and the use of it in the study of European culture.